

osteluja ja

a-Liisa Vartio:

ineksia ja ra-
sa *Romaani ja*ania” ja Paavo
147–161.

ated by Hildi

Stefan Moster.
ler Deutschen
ala, Kurt Ny-
–155.

Väitöskirjat

Tutkija katsoo peilin taakse

Kristina Malmio: *Ett skratretande (för)fall. Teatraliskt metaspråk, förströelse-litteratur och den bildade klassen i Finland på 1910- och 1920-talen*. Meddelanden från avdelningen för nordisk litteratur, nr 14. Helsingfors universitet 2005. 207 s.

Kristina Malmion väitöstutkimus tekee kaksi tärkeää kirjallisuustieteellistä kontribuutiota. Ensinnäkin tutkimuksessa tuotetaan uutta tietoa suomalaisesta suomen- ja ruotsinkielisestä ajanvietekirjallisuudesta ja sivistyneistön tilasta 1910- ja 1920-luvuilla. Toiseksi tutkimuksessa kehitetään metafiktiivisyyden tutkimiseen uusi, diskursiivinen ja kontekstualisoiva näkökulma. Tutkimus kohdistuu pääosin ensimmäistä maailmansotaa ja kansalais-sotaa seuraaviin vuosikymmeniin suomalaisessa kirjallisessa elämässä. Samaa ajan-kohtaa on aikaisemmin tutkinut muun muassa Erkki Sevänen väitöskirjassaan *Vapauden rajat*, joka onkin Malmiolla tärkeä lähde-teos.

Erityisesti 1920-luvulla Suomessa julkaistiin paljon kotimaisilla kielillä kirjoitettua viihteellistä kirjallisuutta, joka otti vaikutteensa muun muassa ulkomaisista romansseista ja jännityskirjallisuudesta. Tämän ”ajanvietekirjallisuuden” kaupallinen menestys johti sivistyneistöönkin kuuluvia kirjailijoita tuottamaan ja jul-

kaisemaan korkeakirjallisuutta viihteellisempää materiaalia, joka myös myi. Vaikka kevyttä kirjallisuutta ei erityisemmin yläluokassa ja kirjallisissa piireissä arvostettukaan, aikalaistekstissä suomalaisen viihdekirjallisuuden ajateltiin olevan joka tapauksessa laadukkaampaa kuin tuontitavaran.

Kristina Malmiolla on tutkimusaineistonaan viisi ajanvietekirjallisuuden edustajaa vuosilta 1916–1929. Analysoitavat teokset ovat Lennart Wikströmin *Guldgruvan* (1916), Kersti Bergrothin *Herra Vento* (1921), Elsa Soinin *Sisko ja kultainen pikari* (1928), Valentinin *Fii-kuksen varjossa* (1928) ja Brummell & C:o:n *Skelettgatan* (1929). *Herra Vento* on näytelmä, *Fii-kuksen varjossa* kokoelma parodioita, muut kolme romaaneja. Teosten kirjoittajat kuuluvat sivistyneistöön, ja kirjoittajanimistä osa – todennäköisesti juuri sivistyneistökytköksen tähden – on pseudonyymejä.

Tutkimusaineistoon kuuluvissa teoksissa, kuten Malmion mukaan muissakin tuon aikakauden ajanvietekirjoissa, on paljon *itserefleksiivisyyttä*. Niissä tarkastellaan, kommentoidaan ja kritisoidaan monilla eri tavoilla asioita, jotka jollakin tavalla koskevat niitä itseään kirjallisuutena. Tämä itserefleksiivisyys esiintyy usein yhdistyneenä parodiaan ja ironiaan, jotka kohdistuvat yhtäläillä esimerkiksi lajin konventioihin kuin teoksiin itseensä – ja mikä mielenkiintoisinta, myös tekijyyteen, tekijän luokkaan ja asemaan yhteiskunnassa ja yhteisöissä.

Malmio on rajannut aineistoonsa

vain sivistyneistöön kuuluvien kirjailijoiden teoksia. Tämä ratkaisu tukee Malmion valitsemää diskursiivista näkökulmaa, jonka avulla pystytään tutkimaan diskursiivisen yhteisön, tässä tapauksessa suomalaisen sivistyneistön, tapaa ja tarvetta käyttää kaunokirjallisuuden itserefleksiivisiä, metakielellisiä ja metafiktiivisiä strategioita. Diskursiivinen näkökulma ulottuu näin ollen myös tutkimusaineiston valintaan ja rajaukseen. Malmio on jättänyt tutkimuksensa ulkopuolelle tutkimiansa vuosikymmenten aikana julkaistua itserefleksiivistä ajanvietekirjallisuutta, jonka kirjoittajat eivät ole sivistyneistön edustajia:

Det finns texter som kunde ha varit med i denna undersökning men som nu har uteslutits och texter som kunde ha ifrågasatt den tolkning jag i detta arbete för fram. Jag kan tänka mig att en analys av det teatraliska metaspråket i till exempel Hilja Valtonens kärleksromaner eller Simo Penttilä alias Uno Hirvonens äventyrsromaner kunde ha lett till ett annat resultat. Dessa två författares texter präglas tidvis av ett teatraliskt metaspråk men författarna hörde inte till den bildade klassen. (16.)

Malmion tutkimuskysymys on, miksi ajankohdan ajanvietekirjallisuudessa esiintyy niin paljon ”ironis-parodis-itse-refleksiivistä” ainesta. Ajanvietekirjallisuus tuntuu ”katsovan peiliin”, kuten romaaniaiteen metafiktiivisyyttä kuvaava metafora kuuluu. Malmiota ei kuitenkaan kiinnosta se, mitä ja miten teoksissa peilataan, vaan se, kuka pitelee peiliä ja mitä on peilin takana. Vastausta ironis-parodis-itse-refleksiivisen aineksen sank-

kuuteen aineistossaan Malmio hakeekin tekijästä ja kontekstista eikä tekstistä niin kuin kirjallisuuden metafiktiivisyyttä koskevissa tutkimuksissa on useimmiten tehty. ”Miksi”-kysymys tässä tapauksessa ei siis ole taide- tai kirjallisuusteoreettinen niin, että se koskisi kirjallisuuden yleis-tettäviä lainalaisuuksia. Malmiolla ”miksi”-kysymyksen voi sanoa ensinnäkin olevan ”diskursiivinen” niin, että se koskee kirjailijaa ja luokkaa erityistapauksena, ja toiseksi sosiologinen niin, että se koskee kirjallisuuden tuotantoa ja tuottamisen ehtoja ja olosuhteita yleensä. Kirjallisuuden yhteiskunnallinen luonne korostuu Malmion diskursiivisessa näkökulmassa.

Ironian, parodian ja itserefleksiivisyyden yhdistelmän Malmio nimeää Jean Baudrillardin eräässä artikkelissaan mainitsemalla käsitteen mukaan ”teatraaliseksi metakieleksi”. Baudrillardin ja Risto Alapuron tutkimukset ovat muutoinkin lähtökohta Malmion näkemykselle yhteiskunnallisten luokkaerojen näkymisestä kirjallisuudessa. Malmio tukeutuu käsitykseen kulttuurin kaksitasoisuudesta, jota ei yleisesti ole nähty suomalaiselle kulttuurille luonteenomaisena. Teatraalisen metakielen ambivalenssissa on kysymys kuitenkin juuri siitä, että on olemassa luokkaeroista johtuvaa kulttuurillista kerroksellisuutta. Se on ”teatraalista”, koska se on teeskentelevää, ironista ja itseironista. Teatraalista metakieltä käyttävät nimenomaan ajanvietekirjallisuutta kirjoittavat sivistyneistön edustajat, koska he voivat sen avulla tuoda esiin oman kirjoittajapositionsa ja luokka-asemansa

kriisiytymisen. Tähän luokkakriisiin, lähes rappioon viittaa tutkimuksen hauska ja kekseliäs nimi.

Malmion varsinainen teosanalyysi on tarkkanäköistä ja tutkimuksen kieli sujuvaa, samoin tutkimuksen rakenne ja eteneminen ovat johdonmukaisia. Väitöskirjassa on kuusi lukua ja yhteenvetoluku – sekä ansioksi lopussa tiedonhakua helpottava henkilöhakemisto. Käsittelyluvuissa (luvut 2–6) Malmio analysoi jokaisen viidestä teoksesta erikseen. Analyysseissa on kysymys siitä, millä eri tavoilla näissä teoksissa on käsitelty sivistyneistön kriisiä tai rappiota teatraalisen metakielen avulla sekä siitä, millä tavoin vanhat arvot kyseenalaistuvat ja tulevat naurunalaisiksi. Kaikki analyysit kohdistuvat myös kontekstiin ja tekijyyteen niin, että teatraalisella metakielellä käsitellyt teemat kytetään jollakin tavalla ajankohtaan ja suomalaisen sivistyneistön asemaan ja kokemukseen.

Niinpä kun ensimmäisenä esitettäväsä Wikströmin *Guldgruvanin* analyysissa keskitytään identiteetteihin, on kysymys tämän salapoliisiromaanin identiteetti-problematiikan ohella myös kirjailijan identiteetistä. Samaan tapaan toiseksi analysoitavan *Herra Vento* -näytelmän taiteilija/viihteentekijä-, korkea/matala-erotelujen käsittely koskee myös Bergrothin kirjailijuuutta. Soinin, Valentinin ja Brummell & C: o:n teosten analyysit osoittavat esimerkiksi, miten sivistyneistön kirjoittamassa ajanvietekirjallisuudessa leikitellään eliitin tapojen ja moraalikäsitysten ristiriitaisuudella tai pilkkataan kirjalli-

suuskäsitystä, joka pohjaa oletukseen kirjallisuuden todenmukaisuuteen pyrkivästä luonteesta. Kaikki viisi teosanalyysia osoittavat, että tutkittuna ajankohtana suomalainen sivistyneistö oli tilanteessa, jossa se tunsii olevansa naurettava ja jossa se nauroi itselleen ja omalle rappiolleen. Tämä nauru näyttäytyy teatraalisena metakielenä, joka kohdistuu yhtä aikaa sekä kontekstiin että kirjailijaan itseensä.

Kristina Malmion tutkimus on nähdäkseen merkittävä suomalaisen kirjallisuuden tutkimus. On erittäin huomionarvoista, että suomalaisesta kirjallisuudesta löytyy viime vuosisadan alkuvuosikymmeniltä teoksia, joissa on paljon iterefleksiivisyyttä. Malmion aineisto myös tukee väitteitä, joiden mukaan voimmetavata kirjallisuudesta iterefleksiivisyyttä, jolla on erilaisia tehtäviä esimerkiksi ajankohdasta tai lajista riippuen.

Kirjallisuuden iterefleksiivisyyttä nimitetään usein 1980-luvulla kehitettyihin teorioihin pohjaten metafiktioksi – ja Malmiokin kommentoi työssään monin tavoin metafiktio tutkimusta ja teoriaa. Metafiktio teoria vaikuttaa kuitenkin kyvyttömältä selittämään, miksi iterefleksiivisyyttä tai ”metafiktioivisyyttä” käytetään kirjallisuudessa eri aikoina eri tavoin. Malmio on kohdannut tutkimustyössään saman ongelman kuin moni muukin metafiktio tutkija: metafiktio teoria avaa tulkinalle myös teoksia, joita se ei vaikuttaisi koskevan. Metafiktioiksi voidaan katsoa teoksia tai teosten piirteitä, joissa ei ole lainkaan kyse esimerkiksi toden ja fiktio luonteen kysymisestä tai

realismin kritiikistä, vaikka teoreetikot ovatkin näin esittäneet.

Kristina Malmio on kysynyt oikeita kysymyksiä ja huomannut, että metafiction teoria ei monilta osin sovellu hänen tutkimuksensa teoreettiseksi pohjaksi. Hän on ratkaissut ongelman kysymällä, *miksi* metafictionisyyttä esiintyy tietynä ajankohtana tietyssä kirjallisuudessa, tarkastelemalla aihetta diskursiivisesta näkökulmasta ja kehittämällä teatraalisen metakielen käsitteen. Näiden avulla Malmio ratkaiseekin oman tutkimustehtävänsä perustellusti ja uskottavasti.

On sitten vielä eri kysymys, millä yleistettävyyden tasolla voidaan lähteä tutkimaan metafictionisiä tekstejä diskursiivisesta näkökulmasta. ”Peilin taakse katsominen” vastaa hyvin kontekstia, luokkaa, yhteisöä ja kirjailijaa koskeviin kysymyksiin. Diskursiivinen näkökulma voi esimerkiksi selittää, miten kirjailijat käyttävät metafictionisiä strategioita oman positionsa representointiin ja määrittelyyn, mutta mielestäni metafictionia koskeva ”miksi”-kysymys on kompleksisempi ja laajempi. Se ei koske pelkästään kirjailijaa tai luokkaa vaan kirjallisuuden keinoja: miksi metafictionilla vaikuttaisi olevan erilaisia funktioita osana eri tyyliuuntia ja lajeja? Diskursiivinen näkökulma ei ymmärtääkseni kykenisi ratkaisemaan tätä kysymystä.

Mika Hallila

Alushameen anatomiasta

Kati Launis: *Kerrotut naiset. Suomen ensimmäiset naisten kirjoittamat romaanit naisuuden määrittelijöinä*. SKS 2005. 368 s.

Kati Launin väitöskirja on osa sitä väitöskirjojen ja artikkeleiden sisarsarjaa, jota Turun yliopiston kotimaisen kirjallisuuden oppiaineen projekti ”Naiset kuvaajina ja kuvattavina 1800-luvun suomalaisessa proosassa” on viime vuosien aikana tuottanut julkisuuteen. Jokaisen kohdalla on voinut lukemisensa päätteeksi todeta oppineensa oikeasti jotain uutta lukemastaan. Kaikki projektit eivät toteuta itseään aina yhtä onnekkaasti.

Naistutkimuksen poliittisen luonteen vuoksi feminististen tutkijoiden tehtäväkenttä helposti yksinkertaistuu unohdettujen ja ylenkatsojien naisten esiinmarssittamiseksi. Tästä syystä voi tutkijalle olla jopa pinnistuksen paikka todentaa, että oma tutkimusongelma on muutakin kuin salaisen ja väärinymmäretyn naisnerouden esiin nostamista. Launin tutkimuksessa tilanne olisi juuri tällainen, ellei kirjoittaja hallitsisi niin hyvin aihettaan, sillä käsittelehän tutkimus juuri tuntemattomien suomalaisten naiskirjailijoiden, Fredrika Wilhelmina Carstensin, Ulrika Charlotta Falkmanin, Wendla Randelinin, Fredrika Runebergin ja Marie Linderin romaaneja. Ajallisesti tutkimuksessa liikutaan 1840- ja 1860-lukujen välimaastossa. Launis vastustaa määrätietoisesti tämänhetkisiä, muodikkaita feministisen tutkimuksen linjoja.

niasta

. Suomen en-
romaanit nai-
005. 368 s.

on osa sitä
en sisarsarjaa,
naisen kirjalli-
i ”Naiset ku-
0-luvun suo-
riime vuosien
een. Jokaisen
misensa päät-
bikeasti jotain
projektit eivät
neikkaasti.

ittisen luon-
n tutkijoiden
ksinkertaistuu
ttujen naisten
tä syystä voi
tyksen paikka
usongelma on
väärintymär-
stamista. Lau-
ne olisi juuri
hallitsisi niin
eleehän tutki-
a suomalaisten
a Wilhelmina
ta Falkmanin,
ka Runebergin
neja. Ajallisesti
840- ja 1860-
unis vastustaa
kisiä, muodik-
uksen linjoja.

Hän nostaa esiin vanhanaikaiseksi määritellyn naiskuvatutkimuksen ja toteaa sen käyttökelpoisuuden ja uudistuvuuden. Launis aloittaa naiskuvatutkimuksen esittelyn viittaamalla muun muassa Griselda Pollockiin (1977) ja päättyy Ruth Robbinsiin (2000). Naiskuvatutkimuksen historia on jokseenkin tuttu myös niille, jotka eivät tee kirjallisuudentutkimusta, niin hyvin on feministinen puhunta siirtynyt kirjallisuudentutkimuksesta laajempaan käyttöyhteyteen. Diskursiiviseksi muodostumaksi naiskuva muuntuu 1990-luvun keskustelussa. Launiksellalla naiskuva on ”muodon ja sisällön risteyskohta, leikkauspiste, jossa tematiikka ja kuvan tuottamisen elementit kohtaavat.” (s.27)

Launis alleviivaa naiskirjailijoiden merkitystä romaanimuodon vakiintumisessa. Romaani ”kotoistuu” (”domestic fiction”) (s.17) Launoksen mukaan mm. juuri naiskirjailijoiden toteuttamana. ”Domesticating” terminä on monitahoinen. Samalla kun se voi olla jotain positiivista ja siis suuren yleisön hyväksymää, se on myös jotain sellaista, jossa kohde menettää teränsä. Tähän mieskirjailijat ja kriitikot asettivat ansan kirjoittaville naisille. He pelkäsivät, että naisten käsissä romaani kuihtuu ja kurjistuu, hengenlento latistuu ja taide menettää korkean merkityksensä.

Launis korostaa romanssin osuutta ensimmäisissä suomalaisissa naisten kirjoittamissa romaaneissa. Lynne Pearson ja Jackie Stacey houkuttelemana Launis lukee romanssia diskurssina, ”tiettyjen konventioiden kimppuna” (s. 43), jossa la-

jin hengissä pysyminen perustuu pitkälti ”aina jo kirjoitetun” -teesiin (s. 44). Tekstin feminiinisyys, affektiivisuuteen houkuttava ote, saa myös määreitä selkeiden esimerkkien kautta. ”Ei ole ihme, vaikka Collan ja Hannikainen olisivat tunteet itsensä ulkopuolisiksi, sukupuolensa vuoksi syrjäytetyiksi lukijoiksi, lukiesaan Carstensin romaania. He eivät ole romaanin oletuslukijoita” (s. 123-124), toteaa Launis. Hän myös osoittaa naisten kirjoittamista romaaneista metafiktiivisiä tasoja – niitä alushameen anatomiaan liittyviä hienouksia, joita päällepäin ei hameen poimuista voisi lukeakaan. Metafiktiivisyyttä ovat Launoksen mukaan kirjailijan suoma aika lukijalleen, lukijan houkuttelemisen aiheeseen ja onnellisen lopun kommentointi. Nämä metafiktiiviset tasot osoittavat, että romanssijuonessa on kyse muustakin kuin avioliiton ja yhteiskuntajärjestyksen tukemisesta. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii Falkman, joka haluaa uskoa romaanien opettavaiseen voimaan. Sen vuoksi kirjailija on aktiivisessa yhteydessä lukijaansa juuri tuon metafiktiivisyyden avulla.

Lähdeaineistona mainittu Lynne Pearsonin *Feminism and the Politics of Reading* (1997) antaa välineitä erityisesti tutkijan kokeman viehtymyksen toteamiseen ja erittelyyn. Pearsonin ajatuksia romanssin toteutumisesta tutkijan ja tutkimuskohteen välillä olisi ollut myös mahdollista todentaa tässä tutkimuksessa. Kaukaisesta ajallisesta perspektiivistä huolimatta Launis on samalla myös se naislukija, jota hänen tutkimuksensa pyrkii määrittele-

mään. Launis paljastaa oman, väistämättäkin emotionaalisen suhteensa tutkittavaan. Hän toteaa useaan otteeseen, että teosten kerronta kutsuu ja houkuttaa. Launis ei kuitenkaan analysoi emootioidensa asemaa tutkimuksensa lähtökohtana. Emootioiden seikkaperäisempi erittely olisi kuitenkin palkinnut tutkimuksen lukijaa.

Launis soveltaa Carol MacKayn termiä ”konfluenssi” pohtiessaan rinnakkaisuutta kirjailijoiden välillä. Konfluenssi tarkoittaa tietylle ajalle ominaisten kysymysten käsittelyä yhteisten konventioiden avulla. Individualistiseen ajatteluun kasvaneina meidän voi olla vaikea uskoa, että samaan aikaan voisi syntyä samanlaisia ajatuksia tai asioita toisistaan riippumatta. Pyrimme samoin keinoin ratkaisemaan asioita, jotka tuottavat ongelmia. Yksilöllisyydellä, kansallisuudella tai maiden rajoilla ei silloin ole merkitystä. Hyvänä esimerkkinä tästä on Launin esittämä sentimentaalisuuden kytkeminen varhaisten naiskirjailijoiden tuotantoon. Tässä yhteydessä Lyn Pykettin *The Improper Feminine: The Women's Sensation Novel and the New Woman Writing* (1992) olisi voinut antaa lisäpontta sen konfluenssin toteamiseen, että radikaaliksi luokiteltavan feministisen romaanin yksi tärkeä juonne on raskas sentimentaalinen traditio.

1860-luvun romaanit osoittavat Launin mukaan, että perinteisten, konventionaalisten avioliittoon tai kuolemaan päätyvien juonikuvioiden lisäksi naiskirjailijat olivat valmistelemaan ja

toteuttamassa jonkinlaista väistöjuonta tai kolmatta juonta. Syy epäkelpojen naisten kuolemaan löytyy usein huonosta kasvatuksesta. Naisten sairastelevuus ja riutuminen otettiin kuvauksen kohteeksi Launin mukaan siksi, että tuo mahdollisuus oli ylipäättään keksitty: lääke- ja luonnontieteiden diskurssit olivat pitäneet siitä huolen. Jonkinlaista vastarintaa löytyy Launin mukaan kuitenkin jo siitä, että ”nainen valitsee kuoleman, ei kuolema naista” (s. 228).

Väistöjuonessa miesten ja naisten maailmat sekoittuvat. Runebergin *Sigrid Liljeholm* (1862) ja Linderin *En qvinna af vår tid* (1867) käyvät tästä hyvänä todisteena. Linderin teosta Launis kuvaa naisasiaromaaniksi, yhdeksi varhaisimmista liberaalifeministisistä teoksista Suomessa. Näin todellakin on – kirjan luettuaan ei voi olla muuta mieltä. Sen vuoksi on jottenkin ristiriitaista väittää, ettei Linderin päähenkilö Lucy Suffridge täytä ”Uudeksi naiseksi” merkitsemiämme kirjallisen hahmon määreitä ja ettei hän ole radikaali ”Uusi nainen”. Eipä tietenkään, jos katse on tiukasti 1900-luvun alussa ja sen tuotamissa kuvissa ”Uudesta naisesta”. ”Uusi nainen” oli mahdollinen myös 1800-luvun Suomessa ja siitä Linderin Lucy on hovikelpoinen esimerkki. Lyhyesti karikoituna: liberaalifeministisen teoksen päähenkilö on aina ”Uusi nainen”. Konfluenssi olisi tässä ollut paikallaan – kirjailijoiden rinnakkaisuutta olisi helposti voinut pohtia esimerkiksi brittiläisten ”New Woman” esimerkkien kautta.

Launis päättää tutkimuksensa toteaa-

väistöjuon-
epäkelpojen
usein huonos-
irastelevuus ja
ksen kohteeksi
että tuo mah-
sitty: lääke- ja
it olivat pitä-
sta vastarintaa
kuitenkin jo
kuoleman, ei

n ja naisten
ebergin *Sigrid*
n *En qvinna af*
hyvänä todis-
nis kuvaa nais-
arhaisimmista
ista Suomessa.
n luettuaan ei
vuoksi on jo-
ettei Linderin
täytä ”Uudek-
ame kirjallisen
än ole radikaali
kään, jos katse
ssa ja sen tuot-
naisesta”. ”Uusi
myös 1800-lu-
derin Lucy on
Lyhyesti kar-
stisen teoksen
nainen”. Kon-
nikallaan – kir-
a olisi helposti
si brittiläisten
en kautta.
uksensa totea-

malla, että romaani on kuriton laji. Ro-
maanin vallankumouksellisuus takasi
sen, että myös naiskirjailijat saivat mah-
dollisuuden oman äänen ja kuvaston to-
teuttamiseen. *Kerrotut naiset* osoittaa tä-
män oivallisesti.

Nina Työlähti

Huutoja pimeään huoneeseen

Robert Arpo: *Internetin keskustelukulttuuri. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhertavoista, tulkinnosta ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 39. Joensuun yliopisto 2005. 342 s.

Digitaalista mediaa ja informaatioyhteiskuntaa käsittelevä humanistisen tutkimuksen kenttä on laaja ja sangen fragmentoitunut. Kirjallisuudentutkimuksen perinteinen näkökulma on liittynyt hypertekstiin ja laajemmin erilaisiin tekstiteoreettisiin malleihin, joilla on ollut kiitettävästi sovellusarvoa monentyyppisten mediamuotojen analyyseissä. Viimeisen vuosikymmenen aikana eri oppiaineiden tutkijoiden jakamat kiinnostuksenkohteet ovat synnyttäneet ympärilleen tutkimusjohdattuja enemmän kuin yhteinen teoreettis-metodologinen tausta. Erilaisiin internetin ilmiöihin keskittyvä ja digitaalisten pelien tutkimus ovat selkeästi tällai-

sia keskittymiä. Robert Arpon väitöskirja liittyy edelliseen, nettikulttuurin ja -viestinnän, tutkimusperinteeseen.

Mediakulttuurin maisteriohjelmaa Joensuun yliopistossa johtava Arpo väitteli kirjallisuuden oppiaineessa. Hänen väitöskirjansa ei kuitenkaan edusta sen paremmin hyperteksti- kuin mediakulttuurin tutkimuksenkaan perinteistä valtavirtaa. Arpo on ottanut kohteekseen suositun, mutta sangen hankalasti hahmottuvan ilmiön, internetin keskusteluryhmät ja niissä rakentuvat keskustelukulttuurit. Tällaisena tutkimus sijoittuu sosiologisesti ja journalistisesti painottuneiden viestintätieteiden ja tekstilähtöisesti merkitysten rakentumista pohtivan kulttuurintutkimuksen rajapintaan. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen näkökulma internet-keskusteluun liittyy Arpon tutkimuksen selvimmän tietokonevälitteisen viestinnän (CMC, computer-mediated communication) tutkimuskenttään, joka on itsessään vahvasti monitieteinen. Internetin ja sen palvelujen levittäytyessä tutkimuslaitoksista toimistoihin, koteihin, kouluihin ja yhä uusiin, television ja matkapuhelimen kaltaisiin arjen laitteisiin, on verkossa tapahtuvien ilmiöiden tutkimuksella selvästi laajasti tarvetta ja tilausta.

Internet oli vielä 1980-luvulla sangen marginaalinen ja elitistinen ilmiö. Kun internet-verkkoon oli liitetty vain muutamia tuhansia, pääosin yliopistojen ja tutkimuslaitosten omistamia tietokoneita, olivat sen piirissä toimivat keskustelijat väistämättä koulutustaustaltaan ja maailmankuvaaltaan hyvinkin yhtenäinen

ja valikoitunut ihmisryhmä. 1990-luvun loppupuolella henkilökohtaisten tietokoneiden ja graafisen käyttöliittymän yleistyminen johti tilanteeseen, jossa pian kymmenet miljoonat ja myöhemmin sadat miljoonat kiinteästi nettiin kytketyt palvelintietokoneet tarjosivat laajoille ihmisjoukoille pääsyn verkkoon. Arpo on ottanut analyysikohteekseen Usenet- ja www-keskusteluryhmät, joita hän lähestyy ihmisten välisen vuorovaikutuksen tiloina.

Teos jakaantuu kahdeksaan lukuun, mutta kärkeasti kolmeen osaan. Alkupuoli tutkimusta määrittelee tutkimuskohdetta ja rakentaa tulkinnallista kehystä kysymyksenasetteluun soveltuvista teoreettis-metodologisista lähtökohdista. Työn pääosa on omistettu kolmelle tapaustutkimukselle: kirjallisuusaiheisena www-keskustelufoorumina toimivalle Joseph Conrad Hatteras Campfire -sivustolle, alt.religion.wicca-keskusteluryhmälle ja soc.culture.romanian-ryhmälle. Kaksi jälkimmäistä ovat Usenet-keskusteluryhmiä. Teoksen lopussa palataan alun kysymyksenasetteluihin ja tarkennetaan verkkokeskustelun ilmiökentästä tehtyjä tulkintoja.

Arpo määrittelee kolme keskeisintä tutkimuskysymystään seuraavasti:

(1) miten keskusteluryhmäviestien kirjoittajat tekevät tulkintoja toisistaan, ryhmän keskustelunaiheista ja ryhmästä itsestään, (2) mitä nämä tulkinnat kertovat sosiaalisista suhteista ja tilasta keskusteluryhmissä sekä siitä, (3) mikä on internet-keskusteluryhmien kommunikaation laajempi merkitys ja funktio nyky-yhteiskunnassa ja -kulttuurissa. (s. 12)

Arpo on esittänyt tutkimuksensa keskeiseksi käytännön tavoitteeksi kehittämällin, joka soveltuu internet-keskusteluryhmien kommunikaation tutkimukseen. Tässä tavoitteessa tutkimus onnistuikin kohtuullisessa määrin, vaikka on samalla todettava, että viimeistä sanaa nettiviestinnän ja -yhteisöllisyyden tutkimuksessa tuskin on vielä sanottu. Arpo kritisoi Manuel Castellsin kaltaisia ajattelijoita informaatio- ja tietoyhteiskuntasitteiden taustalla olevasta teknologiakeskeisyydestä, ja perustaa oman analyysinsä erityisesti Niklas Luhmanin sosiaalisten järjestelmien teoriaan sekä Erving Goffmanin tulkintakehysten teoriaan. Tutkimuksen vahvinta antia onkin, että se pystyy osoittamaan, kuinka erilaisten tilannekohtaisten tulkintakehysten käyttö ohjaa verkkokeskustelijoita kärkeviin rajanvetoihin keskusteluryhmästä yhteisönä ja tilana. Arpo vertaa internet-keskusteluryhmää pimeään huoneeseen, josta emme tiedä, onko siellä muita ihmisiä, vaiko ei. Viestinnälliselle ”kynnykselle” sijoittuneet keskustelijat ajautuvat jatkuvasti huutamaan ja provosoimaan pimeyteen vain saadakseen jonkinlaista vahvistusta viestinsä perille menosta.

Menetelmällisesti Arpon kehittämä lähestymistapa keskusteluryhmien analyysiin on sukua temaattiselle tekstianalyysille, diskursсионalyysille ja online-etnografialle. Hän on kerännyt aineistoonsa yhteensä noin 3000 keskusteluryhmäviestiä ja käsitellyt niitä sekä viestien sisältöjen että keskustelurakenteiden tasoilla. Analyysiluvut sisältävät rikkaasti otteita

nuksensa kes-
 eeksi kehittää
 rnet-keskuste-
 on tutkimuk-
 tkimus onnis-
 rin, vaikka on
 iimeistä sanaa
 illisyyden tut-
 sanottu. Arpo
 kaltaisia ajatte-
 yhteiskuntakä-
 teknologiakes-
 an analyysinsä
 in sosiaalisten
 i Erving Goff-
 teoriaan. Tut-
 onkin, että se
 ka erilaisten ti-
 ehysten käyttö
 a kärkeviin ra-
 masta yhteisö-
 nternet-keskus-
 oneeseen, josta
 muita ihmisiä,
 ”kynnykselle”
 ajautuvat jatku-
 oimaan pimey-
 kinlaista vahvis-
 osta.
 on kehittämä
 uryhmien ana-
 iselle tekstiana-
 le ja online-et-
 nyt aineistoonsa
 usteluryhmävi-
 ä viestien sisäl-
 nteiden tasoilla.
 rikkaasti otteita

verkkokeskusteluista. Otteita on jopa niin paljon, että lukija voi tuntea houkutusta hyppiä yli muutamien pitkien, kiukkuisten ja typografialtaan sotkuisten keskusteluviestijaksojen varsinkin, kun samoja viestejä on siteerattu esimerkkinä useammissa eri yhteyksissä. Työlle on kuitenkin luettava ansioksi, että Arpo on jaksanut kärsivällisesti käydä läpi esimerkiksi Joseph Conrad Hatteras Campfire -sivujen ”keskustelua”. Tämä keskustelu koostuu suurelta osin valmiita kirjallisuusseiteitä amerikkalaisopiskelijoille kaupittelevista mainoksista ja opiskelijoiden lähettämistä, yleensä paririvisistä, valmiita esseitä anelevista viesteistä. Keskusteluryhmät alt.religion.wicca ja soc.culture.romanian sisältävät enemmän Arpon nettiviestinnässä korostamia dialoginomaisia ja henkilökohtaisia piirteitä, mutta analyysissä ne paljastuvat kirjoittajien lukkoon lyötyjen mielipiteiden ja vihanpurkausten näyttämöksi lähes samassa määrin kuin aidoksi kommunikaation yrityksiä. Arpo viittaa teorioihin, joissa postmoderni media ja viestintä kääntyy viittamaan enää vain itseensä (esim. Baudrillardin ’hypertodellisuus’). Hän kuitenkin päätyy itse mieluummin tulkitsemaan keskusteluryhmät vuorovaikutusjärjestelminä, joissa on sekä henkilökohtaisen ja aidosti dialogisen viestinnän että toisaalta huomion tavoitteluun painottuvan kvasi-vuorovaikutuksen piirteitä.

Arpon tutkimus on suomalaisessa internet-kulttuurin tutkimuksessa urauurtavaa työtä, johon toivoisi jokaisen nettikeskusteluista ja -kirjoittamisesta

kiinnostuneen perehtyvän. Se paljastaa herkkullisesti virtuaaliyhteisöihin koodattujen utopioiden kääntöpuolelta todellisuuden, joka on ristiriitainen niin viestinnällisesti kuin yhteisöllisestikin arvioituna. Verkkoviestinnän sosiaalisten ja psykologisten reunachtojen selvitte-lyssä riittää kuitenkin vielä myös jatko-tutkimukselle tekemistä, varsinkin kun monenlaiset uudet viestintäsovellukset ja palvelut ovat viime vuosina nousseet syrjäyttämään tutkimuksessa kuvatuskaltaiset, 1990-luvun lopulla suosittut Usenet-keskusteluryhmät. Tutkimuksen perushavainnot ovat kuitenkin edelleen mitä suurimmassa määrin relevantteja.

Frans Mäyrä

Muut kirjat

Rajatonta lajitutkimusta

Pirjo Lyytikäinen, Jyrki Nummi ja Päivi Koivisto (toim.): *Lajit yli rajojen. Suomalaisen kirjallisuuden lajeja*. Tietolipas 207. SKS 2005. 273 s.

Lajiteoria on noussut ja nousemas-
sa jälleen kiinnostuksen kohteeksi
suomalaisessa(kin) kirjallisuudentutki-
muksessa. Oman lisänsä keskusteluun
tarjoaa Helsingin yliopiston kotimaisen
kirjallisuuden oppiaineen artikkeliko-
koelma *Lajit yli rajojen. Suomalaisen kir-
jallisuuden lajeja*, jonka ovat toimittaneet
Pirjo Lyytikäinen, Jyrki Nummi ja Päivi
Koivisto. Laajaa asiantuntemusta osoitta-
vat artikkelit ovat kelpo luettavaa lajiteo-
riasta kiinnostuneiden lukijoiden lisäksi
myös muille tekstien välisiä suhteita poh-
diskeleville. "Lajiin kuuluminen on edel-
lytys teoksen merkityvyydelle, sillä teos
kommunikoi konventioiden kautta" (s.
7), kirjoittaa Lyytikäinen esipuheessaan.
Kokoelma kuitenkin käsittelee tekstien
välisiä suhteita niin monella eri tavalla ja
tasolla, että on vaikea nähdä lajinäkökul-
man erityisyyttä tulkinnoissa. Lajiteorian
perinteisiin kysymyksiin tekstien luokit-
telusta kokoelmassa suhtaudutaan post-
modernin kriittisesti puhumalla luokkien
sijaan lajityypeistä ja niiden sekoittumi-
sesta. Myös perinteinen kirjallisuuden
muotojen historiallisten muutosten tar-

kastelu jää valitettavasti paitsioon. Sen
tosin tekee hankalaksi jo kohdetekstien
valinta: analysoitavat teokset sijoittuvat
yhtäältä 1800-luvun loppupuolelle, toi-
saalta vuosituhannen vaihteeseen.

Keskeisinä teoreettisina lähtökohtina
kokoelmassa ovat Alistair Fowlerin, Gé-
rard Genetten ja Mihail Bahtinin ajatuk-
set. Fowlerin teoriasta käyttöön otetaan
erityisesti repertoarin käsite, samoin
perheyhtäläisyydestä puhutaan usein.
Genetten tekstuaalisuutta korostavaa ja
systematisoivaa teoriaa käytetään lähinnä
tekstien välisten suhteiden muodolliseen
erotteluun. Esipuheessa ja useissa artik-
keleissa Bahtinin ajattelu ymmärretään
dekonstruktion hengessä: lajit nähdään
kulttuuristen diskurssien tapaan osana
sosiaalisesti määräytynyttä kielenkäyttöä.
Artikkelit lähestyvät lajeja fragmentaari-
seen ja horisontaaliseen tapaan etsien ja
luetellen yksittäisten, tasa-arvoisina näh-
tyjen tekstien välisiä yhtäläisyyksiä. Jos
vertikaalisiin suhteisiin viitataan, muis-
tetaan kieltää systeemin hierarkisuus.
Kokoelman lähestymistapaa selventäväs-
sä esipuheessa Lyytikäinen painottaa sekä
lajin että teoksen rajojen ylittämistä. Hän
huomauttaa kuitenkin, että oletus lajityy-
peistä abstrakteina malleina on tarpeen,
jotta yksittäisiä teoksia voidaan ymmär-
tää. Näin kokoelman nimi *Lajit yli rajojen*
ilmaisee keskeisen ajatuksen rajojen aset-
tamisen ja ylittämisen vastavuoroisuu-
desta. Esipuheen loppuviitteestä löytyy
kiinnostava viittaus kontekstuaaliseen la-
jiteoriaan, jolle ennustetaan tulevaisuutta
lajitutkimuksessa. Kokoelman oma kon-

paitsioon. Sen kohdetekstien siset sijoittuvat puolelle, toiseen.

lähtökohtina Fowlerin, Géahntinin ajatuksittöön otetaan äsite, samoin nutaan usein.

korostavaa ja tetaan lähinnä muodolliseen useissa artikymärretään lajit nähdään tapaan osana kielenkäyttöä.

fragmentaari-tapaan etsien ja arvoisina nähdä läisyyksiä. Jos itataan, muis- hierarkkisuus. aa selventävä-painottaa sekä äittämistä. Hän ä oletus lajityy-na on tarpeen, oidaan ymmär-

Lajit yli rajojen en rajojen aset-rastavuoroisu- äitteestä löytyy kstuaaliseen la- n tulevaisuutta man oma kon-

tekstuaalisuus jää kuitenkin määrittelemättömäksi, eikä alaotsikon ilmaisema suomalainen näkökulma näy suurimmas- sa osassa artikkeleita. Esimerkiksi kysymys lajien kirjallisesta tai kulttuurisesta tehtävästä jää enimmäkseen auki.

Esipuheen lisäksi Lyytikäinen on kirjoittanut artikkelin "Lajit ja kansallisen kirjoittaminen", jossa hän käsittelee niin kansalliskirjallisuuteen liittyvää keskustelua 1800-luvulla kuin erityisesti Aleksis Kiven tuotantoakin. Lyytikäinen osoittaa, kuinka ulkomailta lainattuja kansallisuuden esittämisen malleja käytettiin hyväksi, kun rakennettiin suomalaista kansallista kulttuuria ja esitettiin omaa ainutlaatuisuutta. Kansalliskirjallisuuden syntyä tarkasteltaessa J. V. Snellman nousee väistämättä esiin, mutta Lyytikäinen käsittelee myös Fredrik Cygnaeusta, jonka esteettisesti perusteltu kritiikki tuo hyvää vastapainoa Snellmanin ideologisesti motivoitulle ajattelulle. Lajiteoreettisesti kiinnostavaa on Cygnaeuksen estetiikasta löytyvä ristiriita klassisten lajiteorioiden kunnioittamisen ja romanttisen rajojen rikkomisen välillä. Lyytikäisen artikkeli näyttää huonoa esimerkkiä sitä seuraaville ainoastaan siinä, että sen rakenne on osin hajanainen ja kokonaisuus jää ilman kokoavia loppupäätelmiä.

Jyrki Nummen artikkeli Kiven runosta "Ikävyys" (1866) on kokoelman keskitetyn. Siinä tarkkaan rajattua tutkimuskohdetta analysoidaan oodin ja elegian tunnusmerkistön avulla. Taitavasti lajikonventioita esiintuoden Nummi osoittaa Kiven "Ikävyys"-runon ennem-

minkin lajityypilliseksi kuin runoilijan henkilöhistoriaan liittyväksi itseilmaisukseksi. Nummen artikkelissa eurooppalainen kirjallisuudenhistoria ja suomalainen runo käyvät kiinnostavaa keskustelua, jonka laajempaakin merkitystä olisi voinut pohtia.

Riikka Rossin ja Minna Maijalan artikkelien myötä siirrytään 1800-luvun loppuvuosiin ja naturalismin lajityyppiin. Rossi argumentoi naturalismin lajiolemuksen puolesta, ja pystyy osoittamaan Teuvo Pakkalan *Vaaralla* (1891) ja *Elsa* (1894) -romaanien kytkökset siihen. Erityisen kiinnostava on Rossin pohdinta Genetten tekstienvälisten suhteiden järjestelmästä ja arkkitekstuaalisuudesta. Rossin käsittelyssä laji on abstrakti, teosrajat ylittävä malli, jonka avulla voidaan ryhdistää hajanaista repertoarin käsitettä. Maijalan analyysi Minna Canthin *Sylvistä* (1893) traagisena avioliittodraamana, joka yhdistää ja sekoittaa teatterin perinteisiä naisrooleja, on lähtökohdiltaan kiinnostava. Se onnistuukin tragedian näkökulmasta käsittelemään päähenkilöä tuoreella tavalla. Maijalan analyysi osoittaa, että Canthin teokseen sisältyy sekä naturalismin tieteellistä diskurssia että henkilöahmon sisimpään keskittyvää, psykologista realismia. Näistä jälkimmäinen kohoaa tulkinnan keskipisteeseen, kun kantavaksi teemaksi lopussa nostetaan yksilöllisen vapauden mahdottomuus. Saija Isomaa yhdistää Järnefeltin *Isänmaa* (1893) -analyysissään kiinnostavasti Bahtinin idyllisen kronotoopin georgisen tyylilajin käsittelyyn. Isomaa kä-

sittelee idylliä ja idyllistä sekä lajiteorian että -historian kannalta pohtiessaan Bah-tinin teoriaa ja sen käyttökelpoisuutta. Hän määrittelee *Isänmaan* hallitsevaksi lajiksi kuitenkin kehitysromaanin, johon hän idyllisenkin suhteuttaa.

Loput kokoelman artikkeleista käsittelevät nykykirjallisuutta. Päivi Koivisto argumentoi autofiktio-käsitteen tarpeellisuuden puolesta; hänen mukaansa autofiktio on omaelämäkerrallisen kirjoittamisen erityislaji, joka rikkoo elämäkerrallisuuden konventioita. Autofiktio-esimerkkitapauksena Koivisto analysoi Pirkko Saision romaania *Pienin yhteinen jaettava* (1998). Omaelämäkerrallisuus näyttää artikkelissa todellisuussuhteeltaan yllättävän ongelmattomalta. Autofiktio Koivisto sitä vastoin korostaa olevan itses-tään ja taiteellisuudestaan tietoista ja jopa metafiktiivistä. Psykoanalyttinen tulkin-ta Saision romaanin päähenkilöstä näyt-tää olevan jossain määrin ristiriidassa sen kanssa, että autofiktio on artikkelissa esi-tetty olevan fiktiivisyyttä ja kielen poeetti-suutta korostavaa. Juhani Sipilä onnistuu ansiokkaasti yhdistämään lajia ja teemaa koskevan tulkinnan Hannu Raittilan yh-denpäivänromaanista *Ei minulta mitään puutu* (1998). Hän tarkastelee yhdenpäivänromaanin ja vaellusromaanin risteä-mistä teoksessa ja pohtii lajien toisilleen vastakkaisiakin piirteitä. Poikkeuksellisen vahvan moniäänisyyden ja teemojen suu-ren vaihtelun vuoksi Sipilä pitää romaania ensyklopedisena. Valitettavasti kesken jää sen analysointi, miten tarinan ajalli-nen ja paikallinen rajoittuneisuus toimii

yhdessä ensyklopedisen laajuuden kanssa. Vakuuttavasti Sipilä tulkitsee teosta sekä mimeettisesti että allegorisesti tuomio-päivän kuvana, modernin yhteiskunnan suuruudenhullujen pyrkimysten naurun-alaiseksi saattajana.

Kokoelman päättävässä Sari Salinin artikkelissa näkyy ehkä selvimmin monille kokoelman artikkeleille ominai-nen hajanaisuus ja käsiteltävän materi-aalin runsaus. Jussi Kylätaskun *Akuaba* (2002) on lajillisesti monipuolinen teos, joten hierarkioita ja valikointia välttävä käsittelytapa johtaa sen kohdalla melko hengästyttävään lajien ja intertekstuaalisten suhteiden kirjoon. *Lajit yli rajojen* -kokoelman kohdalla lukija joutuukin pohtimaan, missä määrin kirjallisuudentutkimus voi olla "sekahampaista", jollaiseksi *Akuaban* minäkertoja lajinsa nimeää. Vaikka eri lajiyhteyksien ja intertekstuaalisten suhteiden tunnistaminen tuottaisi tutkijalle paljonkin iloa, kuten esipuheessa esitetään, toivoisi monien ar-tikkeleiden kohdalla sekä teosanalyysin että teoriakeskustelun syventämistä laa-juuden kustannuksella. Tulkintaa – jos sillä tarkoitetaan merkityksen tai merkit-sevyyden löytämistä – ei näytä syntyvän ilman, että mahdollisten lajiyhtäläisyyksi-en joukkoa rajataan. Monissa artikkeleis-sa kohdeteksti nähdään monimuotoisuu-nessaan ensyklopedisena, ja vastaavasti kokoelmaa *Lajit yli rajojen* voi pitää esi-merkkinä ensyklopedian modernista, avoimesta versiosta. Tavoitteena ei ole kattavuus tai ristiriidattomuus, vaan eri-laiset ajattelutavat esiintyvät rinnakkain.

Mari Hatavara

Esteettisen kulttuurin laidalla

Seppo Knuutila, Erkki Sevänen ja Risto Turunen (toim.): *Aesthetic Culture. Essays in honour of Yrjö Sepänmaa on his sixtieth birthday, 12 December 2005*. Maahenki 2005. 374 s.

Joensuulaiset professorit Seppo Knuutila, Erkki Sevänen ja Risto Turunen ovat toimittaneet kollegansa Yrjö Sepänmaan merkkipäivän kunniaksi *Aesthetic Culture* -nimisen artikkelikokoelman. Hulppeasti taitettu englanninkielinen kokoelma sisältää Sepänmaan kollegoiden, ystävien ja oppilaiden kirjoituksia ympäristöestetiikasta, taideteoriasta ja kirjallisuuden tutkimuksesta. Kaikki ovat aloja, joihin Sepänmaan toiminta on suuntautunut.

Toimittajat painottavat esipuheessaan Sepänmaan ansioita erityisesti estetiikan tieteenalan ja järjestöjen organisatorisena primus motorina Helsingin yliopistossa. Estetiikkaa ei voinut opiskella Suomessa omana tieteenalanaan ennen 1980-luvun alkua, koska filosofia, johon estetiikka luontevimmin kuuluu, oli tuolloin ja on yhä suuntautunut voimakkaasti tieteenfilosofiaan ja logiikkaan. Yrjö Sepänmaalalla on ollut strategista silmää myös aivan uuden alueen, nimittäin ympäristöestetiikan, mahdollisuuksille. Sepänmaa tunnetaankin parhaiten juuri ympäristöestetiikan puolestapuhujana ja edistäjänä. Sepänmaa on ollut aktiivinen alan konferenssien järjestäjänä 1990-luvulla. Amerikkalainen Yuriko Saito esittelee kirjassa

laajasti Sepänmaan ympäristöestetiikkaa koskevia ajatuksia.

Sepänmaa kehitteli 1980-luvulla esteettisen kulttuurin käsitteen pyrkiessään löytämään yhteisen nimittäjän ympäristön ja taiteen välillä. Esteettinen kulttuuri tarkoittaa Sepänmaan termin ”esineitä tai asioita, jotka tyydyttävät ihmisten esteettisiä tarpeita”. Toimittajat huomauttavat, että ajatus on pulmallinen, koska taide ei enää pyri tyydyttämään ihmisten esteettisiä tarpeita. Esine- ja taidekeskeisen lähestymistavan sijaan esteettistä kulttuuria olisi kiinnostavaa lähestyä merkityksiä luovana ja ylläpitävänä toimintana. Vain muutama kirjoittaja näkee esteettisen kulttuurin tästä perspektiivistä. Olen melko yllätynyt siitä, että viime aikoina humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä paljon pohdittu luonnon ja kulttuurin välinen suhde ei nouse esiin tässä kirjassa.

Monia kokoelman kirjoittajia yhdistää anglo-amerikkalainen analyyttinen lähestymistapa. Estetiikassa analyyttinen tutkimus pyrkii löytämään arvostelun yleispätevät ja objektiiviset periaatteet. Allen Carlson ja Arnold Berleant pohtivat päteviä kriteereitä luonnon ja maiseman kauneudelle. He listaavat joukon periaatteita, joiden uskovat toimivan ajasta ja paikasta riippumatta. Tällainen tarkastelu siirtää luonnon ja maiseman historian ja ihmisen toiminnan ulkopuolelle. Carlson kysyy, onko luonnon kauneuden arvostus samanlaista kuin taiteen, vaikka luonto ei ole ihmisen tekemää. Ratkaisussaan hän päätyy tieteelliseen kognitivismiin. Hänen mukaansa luonnon arvostelu nojaisi

luonnontieteisiin ja taiteen arviointi taas perustuisi taidehistoriaan tieteenä. Näin rationalistinen ja tiedollinen suhtautuminen luontoon tai taiteeseenkin kuvaa melko ohuesti niiden arvostusta.

Sekä Carlsonin että Berleantin kirjoitukset ovat hyviä esimerkkejä analyyttisen filosofian lähestymistavasta ja sen rajoituksista. Analyytisessä filosofiassa luontoa ja ympäristöä tarkastellaan esineinä, kohteina, jotka yritetään määrittellä ja kuvailla ulkopäin. Objekti ja subjekti pidetään erillään. Berleant luettelee joukon maiseman arvosteluun sopivia kriteereitä Monroe Beardsleyn taideteorian perusteella. Niitä ovat kompleksisuus, intensiivisyys ja yhtenäisyys. Kun näitä sovelletaan maiseman arviointiin, ne muuttavat maiseman eräänlaiseksi tauluksi, jota ulkopuolinen katselija havainnoi etäisyyden päästä samaan tapaan kuin muuttumattomia taideteoksia katsellaan museoissa.

Berleant kyllä myöntää, että arvosteluun vaikuttavat lisäksi kulttuuriset ”suodattimet”. Berleant kirjoittaa, että ”The fact that we cannot escape such influence and that, in order to view the world we must see through lenses and filters, does not vitiate entirely what we see. It rather defines and orders it, and should make us more wary.” (s.60) Näin kieli ja kulttuuri näyttävät analyyttisessä estetiikassa haitallisena rajoittavana seikkana, jota ei voida täysin välttää.

Vertailun vuoksi todettakoon, että hermeneuttisessa ja fenomenologisessa ajattelussa kielellinen ja kulttuurinen sig-

nifikkansi asettuu keskipisteeseen. Hermeneutiikka lähtee merkityksistä, toimunnoista, tavoista ja intentioista, joiden tulkinnan tuloksena luonto tai ympäristö tulevat arvokkaiksi. Tuon tarkoituksellisesti esiin tämän näkökulmaeron, mutta haluan samalla korostaa itse aiheen, ympäristön merkitystä. Kukaan ei kiistäne ympäristön laadun tai ympäristön suojelun tärkeyttä terveydelle ja hyvälle elämälle. Niinpä ympäristöestetiikkaan liittyikin kiistämätön poliittinen ja eettinen intressi. Tämä tekee siitä tärkeän tutkimusalan, jonka merkitys ulottuu pitkälle akateemisen maailman ja taiteen ohi käytännön elämään.

Sepänmaa on puhunut paljon soveltavan estetiikan tärkeydestä esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa, metsän hoidossa tai rakentamisessa. Niissä todella kaivattaisiin uutta orientaatiota, mutta ei ole lainkaan varmaa, tarjoaako analyyttinen estetiikka sitä. Samalla on todettava, että liika abstraktisuus ei onneksi ole yleensä vaivannut Yrjö Sepänmaan kirjoituksia, vaan hän on pyrkinyt niissä elävyyteen. Epäilen kuitenkin, että kokoelman kirjoittajien suosima analyyttinen taidepainotteinen estetiikka on liian suppea näköala ympäristöestetiikan haasteita ajatellen.

Esteettinen kulttuuri tulee parhaiten esille kokoelmassa Helena Sederholmin ja Pauline von Bonsdorffin kirjoituksissa, tosin epäsuorasti tai erilliskysymyksinä. Sederholm käsittelee itseoppineita outsider-taiteilijoita, jotka hyötyvät esteettisen kulttuurin olemassaolosta taiteessa, vaik-

steeseen. Her-
kityksistä, toi-
ntioista, joiden
tai ympäristö
tarkoitukselli-
maeron, mutta
se aiheen, ym-
aan ei kiistäne
mpäristön suo-
e ja hyvälle elä-
stetiikkaan liit-
inen ja eettinen
tärkeän tutki-
ulottuu pitkälle
taiteen ohi käy-

at paljon sovel-
stä esimerkiksi
metsän hoidos-
ssä todella kai-
ta, mutta ei ole
ko analyyttinen
a todettava, että
leksi ole yleensä
an kirjoituksia,
issä elävyyteen.
kokoelman kir-
yyttinen taide-
n liian suppea
an haasteita aja-

tulee parhaiten
na Sederholmin
n kirjoituksissa,
liskysymyksinä.
ppineita outsi-
tyvät esteettisen
t taiteessa, vaik-

ka eivät itse koskaan yllä siihen. Bonsdorff taas vertaa lasten leikkiä taiteeseen Hans-Georg Gadamerin ajatusten pohjalta. Kiinnostava kysymys on, voidaanko lasten leikkiä rinnastaa aikuisten taiteeseen tai päinvastoin ja jos voidaan, niin millä kulttuurisilla ehdoilla. Vai onko leikki sitenkin vain luonnollinen asia?

Erkki Seväsen ja Risto Pitkäsän artikkelit käsittelevät taidemaailmaa pitkälti Arthur Danton esittämien ajatusten pohjalta. Danton taidemaailman käsite on kuitenkin melko rajoittunut ajatellen taiteen sosiaalista ja kulttuurista luonnetta. Danton taidemaailmassa on vain esineitä, jotka voivat olla joko artefakteja tai sitten teollisia valmisesineitä. Taidemaailmassa ei ole lainkaan tekijöiden intentionia siitäkään huolimatta, että Danto puhuu paljon tulkinnan tärkeydestä. Jos tekijän merkitykset ja aikomukset sulkeistetaan, mikä tahansa esine voi olla taideteos ja kuka tahansa voi olla taiteilija, mutta samalla taidemaailman käsite menettää mielekkyytensä. Risto Pitkänen paneutuu Danton esittämään taiteen lopun kysymykseen. On tunnettua, ettei Danto suhtaudu kovinkaan positiivisesti nykytaiteeseen, joka on hänen mielestään vailla filosofista tarkoitusta. Pitkänen pohdiskelee kriittisesti Danton taidekäsitteen essentialismia ja sivuaa kiinnostavasti kysymystä, voiko taide olla Dantolle luonnollinen asia.

Irmeli Hautamäki

The satirist's medical book: Disease imagery and moral criticism in Latin satire

Satirists have often applied medical and bodily imagery in their art of moral castigation. The tradition of Latin satire is filled with images where the satirist acts like a medical doctor to reveal the patient's real, corrupted and diseased nature. Physical and moral sicknesses are often paralleled in Latin satire; physical illnesses are represented as symptoms of a moral failure and indices of the sick human condition. This article examines how medical terms were important in constructing moral criticism and how physical symptoms conveyed moral values in the genre. It focuses on two specific pathological symptoms (hidden wounds and paleness) and two sensory defects (deafness and blindness). Hidden wounds and pallor are metaphors of latent diseases and the sick soul, whereas blindness and deafness are more ambivalent. The emphasis of the discussion is on Roman verse satire (i.e. Horace, Persius and Juvenal), which established an imagery that was then adopted and further developed by later Latin satirists. The article concludes with a short account of two parodic disease eulogies from the seventeenth century, Marten Schoock's *In Praise of Deafness (Surditatis encomium)* and Jakob Guthier's *Teiresias, or, In Praise of Blindness (Teiresias seu caecitatis encomium)*.

Sari Kivistö